

BORÇTAN KURTULMADA YENİLİKLER : PARIS KLUBÜ 1

ÇEV:Doç.Dr.SuatOKTAR*

Paris Klubü'nce gösterilen son çabalar, ağır borçlu durumunda bulunan düşük gelirli ülkelerin yükünü, borçların iptali ve yeniden yapılandırılması yoluyla azaltma olanağı yarattı. Bu bağlamda, Paris Klubü, 1990 yılı Eylül ayında İngiliz Maliye Bakanı John Major tarafından yapılan "Trinidad Koşulları" olarak bilinen öneride ifadesini bulan düşüncelerin bir bölümünü içeren 1988 yılındaki "Toronto Koşulları" adı altında geliştirilmiş olan yaklaşımı genişletmek üzere harekete geçti.

Paris Klubü, gelişmekte olan ülkelerin hükümetlere olan borçlarını ve resmen garanti edilmiş ihracaat kredilerini yapılandırmaya yardımcı olan çok yönlü bir forumdur. Paris Klubü, borçlu ulusların uluslararası likidite sorunlarına, vadesi gelen borçların bir yıldan üç yıla kadar konsolidasyonunu planlayarak geçici olarak çözüm getirir. Yeniden takvime bağlanan borçlar üzerindeki faizler genellikle ODA (Official Development Assistance=Resmi Kalkınma Yardımı) borçları için imtiyazlı oranlar ve ODA dışındaki borçlar için ise piyasa oranları üzerinden belirlenir. Son birkaç yıldır kreditor hükümetler, çok sayıda gelişmekte olan ülkenin özellikle de ağır borçlu durumunda olan düşük gelirli ulusların, daha esnek ve daha uzun vadeli bir yaklaşım gerektiren ve bazı durumlarda borç stokundaki artışın ana nedeni olan faizlerin kapitalizasyon yoluyla yeniden yapılandırılmasını yineleyen kolayca kontrol altına alınmayan borç sorunlarıyla karşı karşıya olduklarının farkına vardılar.

Bu durum, tüm borç stokunun yeniden yapılandırılacak noktaya indirilmesini benimsemiş olan Mr. Major'un önerisini harekete geçirdi. Bu öneriye bağlı olarak borç toplamının üçte ikisi iptal edilecek ve geri kalan için yeniden ödeme süresi ilk beş yılı ödemesiz 25 yıl olacaktı. Şiddetli nakit akışı problemleriyle karşı karşıya kalan ülkeler için moratoryum faizi (yeniden yapılandırılan borç servisi yükümlülükleri üzerindeki faiz), beş yıl için kapitalize edilebilecek (ana ödemelere eklenebilecek) ve ülkenin ihracaat kapasitesine bağlanabilecekti.

Ağır borçlu durumundaki düşük gelirli ülkeler için daha geniş kapsamlı bir borç kurtuluş planı, 1991 yılı Temmuz ayında Londra'da yediler grubu toplantısında ve 1991 yılı Ekim ayında Bangkok'ta IMF ve Dünya Bankası'nın yıllık toplantıları süresince Geçici komite ile KalkınmaKomitesi tarafından onaylandı.

1991 yılı Aralık ayında Paris Klubü iki düşük gelirli ülke için yeni koşullar belirledi. Bu koşullar Nikaragua ve Benin'e ve 1992 yılı Ocak ayında da Bolivya ve Tanzanya'ya uygulandı. İlk bakışta, belirlenen koşullardan oluşan yeni menü Trinidad Koşulları'nı içeren öneriden eksik olarak görülebilir. Anlaşmalar, yalnız onbeş-otuz aylık konsolidasyon dönemleri boyunca vadesi gelmiş borçlarla da ilgilendi. Anlaşmalar aynı zamanda ana ödemelerin yüzde 66'sının iptalinden çok, borcun mevcut net değerinden yüzde 90 kadar indirimi öngördü.

Ancak anlaşmalara "iyi niyet" biçimindeki yaklaşımlar da dahil edildi. Bu bağlamda Paris Klubü, konsolidasyon döneminin bitiminden sonra borçtan kurtulma konusuna daha fazla önem vermeyi ve üç yada dört yıllık sürenin sonunda mevcut borç stokunun durumunu görüşmek üzere biraraya gelmeyi taahhüt etti. O zaman borçlu ülkeden, diğer kreditorlerle yapılmış karşılaştırmalı borçtan kurtulma düzenlemelerini içeren ve IMF ile uygun düzenlemelerin devam etmesini sağlayan önceki anlaşmalara bütünüyle uyulması beklenecekti.

Şayet geri kalan borç stoku, önceki anlaşmalarda öngörülenlere nazaran pek de uygun olmayan koşullar üzerinden yapılandırılmış olsaydı, bu koşullar kreditorlerin borçlarını kısmen, geri ödeme aşamalarında silmelerine imkan tanırды. Birbirini izleyen Paris Klubü anlaşmaları, geriye kalan borçlar için geçerli olan nihai anlaşmalardan sonra yapılan üç-dört yıllık borç anlaşmalarının vadesiyle ilgilidir.

* Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Thomas KLEIN, "Innovations in Debt Relief: The Paris Club", Finance and Development, Vol. 29, No. 1, (March 1992), s. 42-43

Kreditörler, ODA kredilerini imtiyazlı faiz oranları üzerinden uzun vadeli olarak yeniden takvime bağlayacak. Birçok kreditor, çok yoksul ülkelerden olan ODA alacaklarını şimdiden iptal yoluna gitti. Kreditörler ODA dışındaki kreditorler ODA dışındaki krediler için iki ana seçeneğe sahipler:(1) Konsolide edilmiş borcun yüzde 50'ini silmek ve geri kalanını ise piyasa faiz oranları üzerinden ilk altı yılı ödemesiz 23 yılı aşkın geri ödemeli olarak yeniden takvime bağlamak, yada (2) borcu imtiyazlı faiz oranları üzerinden yeniden takvimlendirmek. Borçlardan imtiyazlı olarak kurtulma imkanı vermeyen kreditorler için anlaşmalar üçüncü bir seçenek imkanı veriyor. Bu seçenek, ondört yılı ödemesiz olmak üzere 25 yılı aşan geri ödeme süreli borcun piyasa faiz hadleri üzerinden konsolidasyonudur.

Paris Klubü 1990 Eylül ayında en düşük orta gelirli ülkeler için yeni koşullar belirledi. Bu anlaşmaların bir özelliği, borç-doğa takasında olduğu gibi, yerel para birimi cinsinden yükümlülükler uygun gönüllü (iradi) borç takaslarına izin verilmesiydi. ODA borcu sınırsız ölçüde değiştirilirken; ne kadar yüksek olursa olsun ODA dışındaki borçlar için takas tavanı, normalde borç toplamının yüzde 10'una yada 10 milyon dolara eşit olacaktı. Bu takas miktarı, 1991 yılında Polonya ve Mısır'la yapılan anlaşmalara ve aynı zamanda düşük gelirli ülkelerle yapılan yeni anlaşmaların koşulları arasına dahil edildi.

ÖZETLE YENİLİKLER

Geniş kapsamlı olarak belirtmek gerekirse, Paris Klubü son beş yıldır düşük gelirli ülkelere yardım etmek üzere beş büyük değişiklik önerisi hazırladı.

Paris Klubü istisnai koşullar altında, bir ülkenin indirim takviminden önce gerçekleşmiş tüm resmi borç stokunun iptalini ya da bu stokun yeniden yapılandırılma miktarına eşit bir kaynağın sağlanmasını dikkate alacak;

Konsolide edilmiş imtiyazlı olmayan borçlar üzerindeki faiz oranları şimdi piyasa oranlarının altında kalabilecek;

Yeniden takvime bağlanmış imtiyazlı olmayan borçlar için daha uzun geri ödeme süreleri belirlenecek;

Kreditörler için borçlardan kurtulma konusunda bir yaklaşım menüsü belirlenecek. Bu yaklaşıma göre kreditorler borçlardan kurtulma şeklini seçebilecekler; ve

Kreditörler arasında yükün eşit biçimde paylaşımı sağlanacak. Öyle ki, kreditorlerden herbirinin yaptığı borçtan kurtulma anlaşmasında benimsenmiş olan mevcut net değer hedefi yer alacak .

Paris klubü, borçtan kurtulma ihtiyacı içinde olan ülkelere imtiyazlı borcun yeniden yapılandırılması ya da borcun iptali yoluyla muhtemelen cevap veremeyecek; ancak bu ülkelerin likidite problemlerine geçici olarak köprü görevi yapacaktır. Geleneksel Paris Klubü anlaşmaları muhtemelen o konularda devam edecektir.